

στην επιτυχία της, επιτυχία για την πατρίδα, για την ανένανση του γένους του. Έβουσίασε όλα κι άτομικά συμφέροντα και μικροφιλοδοξίες, κι εγωισμό. Τα λόγια του εύρισκαν ήχω στα έργα του γι' αυτό και έπεβλήθη. Για να επιβάλει κανείς την ιδέα του, ανάγκη να κερδίσει ο ίδιος πρώτα την έχτιμηση του κοινού, και ή έχτιμηση δέν αποχτιέται παρά μόνο με έργα. Η έπιβολή θέλει αυτοθυσία, έχει ανάγκη από άφιλοκερδία. Θεωρία άγνωστη, κατά δυστυχία, σε μας τους Έλληνες.

*

Το πόσο έχτιμήθηκε κι αυτός και το έργο του, μαρτυρά ή μεγαλοπρεπέστατη κηδεία που του έγινε. Έκατό χιλιάδες λαός και πάνω άκολουθήσε το λείψανό του ως τή στερνή κατοικία· όλοι οι πρόκριτοι, όλα τα σχολεία από τις πολιτείες και τα χωριά, σωρεύτηκαν στο Κάϊρο, γύρω στο σκήνωμά του, σε έσορο προσκύνημα, και το κορύφωμα, ή Έθνική Αίγυπτιακή σημαία, με κάποια κρύφια αναγάλιαση σκέπασε το νεκρικό του φέρετρο, τιμή που δέν άξιώθηκε ούτε ο νεκρός του Άντιβασιλέα Τεουφίκ. Τώρα γίνεται λόγος να στήσουν τον άντριάντα του, γίνεται σκέψη ν' αγοράσουν το σπίτι που γεννήθηκε, να χτίσουν σχολεία με τ' όνομά του, και τόσα άλλα, όλα βραβείο στον άφιλοκερδή πατριωτικό του άγωνα. Νάταν Ρωμιοί και να ζούσε στην Ελλάδα με τέτοια άρχή και πρόγραμμα, σίγουρα θα πέθαινε στην ψάθα περιφρονεμένος. Γιατί για την έπικράτηση μιας σωστικής ιδέας δέν άρκει μονάχα ένας Μουστάφα Κάμελ· χρειάζεται και λαός μορφωμένος να τον καταλαβαίνει· και ο λαός μορφώνεται με τα σχολεία και τις υγιεινές διδασκαλίες τω διδασκάλων του. Πράματα άνύπαρχτα στο έθνος μας.

Εύγε στην Αίγυπτο που βγάζει τέτοιους πατριώτες, εύγε στους Αίγυπτίους που ξέρουν και κρίνουν, ξέρουν κι έχτιμούν, ξέρουν και βραβεύουν την άρετή, εύγε στους φιλοπρόδους, και τρεις φορές αίσχος σ' έμας, που και από τούς χτίς ακόμα ήμιάγχιους, καταντήσαμε χειρότεροι. Να τάποτελέσματα της φιλαρχίας, του εγωισμού και του άτομικού μας συμφέροντος, να τα καλά τω σχολείω μας, να οι καρποί τω νεκρόφιλω δασκάλω μας. "Άς τα καμαρώνουν.

Mansourah 4/17/2/908.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΜΕΛ

περίφημή του την προκήρυξη «προς πάντας τούς πιστούς και πάντας τούς μητροπολιτάδες όπου μας άγαπούν,.....και τούς προστούς των κλεφτών, και τούς καπετανέους, και τάξια παληκάρια, και πάντας τούς Χριστιανούς όπου είναι εις την πίστιν μας, και πάντας τούς παπάδες». Και τούς έλεγε κοντά στ' άλλα, «Εγώ σας κράζω εις το άσκέρι μου και εις το μεγάλο τάμπουρό μου, και έσείς να φέρετε τούς πιστούς σας φίλους. Μα την δύναμιν του σπαθίου μου να εύρετε ήσυχίαν και να γλυτώσετε από τούς Τούρκους. Και ό,τι τιμήν σας έκαμαν οι μεγάλοι Άφεντάδες κ' οι μεγάλοι Άγάδες, και εγώ παρόμοια θέλω σας τήν κάμει. Διά την λύτρωσίν σας έμπαινω εις τα βάσανα και θέλω να με βρηθήσετε, και μετά ταύτα θέλει σας δώσει ο Θεός το πάσα καλό, και θέλετε εύρει εκ μέρους μου τιμήν και εύσπλαγχίαν».

Η ζαχαρωμένη αυτή προκήρυξη, που βγήκε σε στιγμή ανάγκης, για να περισπάζη ο Μ. Πέτρος τούς Τούρκους, έμεινε προκήρυξη, επειδή σε μερικους να ήσαν έπαθε τον άποκλεισμό του στον Προύτο κι αναγκάστηκε να εϊρνήνη με τήν Τουρκία. Τα λόγια της όμως χαραχτήκανε βαθιά μέσα στη ρωμαϊκή καρδιά. Πρώτη φορά ύστερ' από αιώνας ά-

“Ο ΝΟΥΜΑΣ,”

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Για την 'Αθήνα Δρ. 5.— Για τις 'Επαρχίες Δρ. 7
Για το 'Εξωτερικό Δρ. Χρ. 10.

Για τις επαρχίες δεχόμεστε και τμήματα (2 Δρ. τήν τριμήνια) συντρομής.

Κανέναν δε γράφεται συντρομητής ά δε στείλει μπροστά τή συντρομή του.

10 λεπτά το φύλλο λεπτά 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στα κιάκια (Σύνταγμα, Ομόνοια, Έθν. Τράπεζα Ύπ. Οικονομικών, Σταθμός Τροχιδόρομου (Άκαδημία), Βουλή, Σταθμός ύπόγειου Σιδηρόδρομου (Ομόνοια), στα βιβλιοπωλεία «Έστίας» Γ. Κολάρου και Σακέτου (άντικρυ στη Βουλή).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Το καινούριο Στάδιο — 'Ο άλλος 'Αβέρωφ — Διπλωματικές δάφνες του κ. Κλ. Ραγκαβή — Νέοι άντρες — Το άγλωσσο έθνος.

ΚΑΠΙΟΣ από κείνους που χτίζουν με πιατότερη πατρίδα στην ψυχή τους και που βρίζονται προδότες από τούς κ. κ. Μιστριωτόπληχτους πατριώτες, συλλογίζονται έτσι την περασμένη Κεριακή, που θαβόντουσαν τα κόκκαλα του 'Αβέρωφ :

— Οι Ρωμιοί σήμερα, συγκινημένοι τάχα, θάφτουνε τα κόκκαλα του 'Αβέρωφ. Έμεις με κάποια άλλιώτικη συγκίνηση, την ίδια ώρα, άποτραβηγμένοι στο άλόμερο εργαστήρι μας, χτίζουμε το καινούριο σπίτι μας. Κάτι θάφτουνε αυτοί, κάτι χτίζουμε μεις — κι ός μας θάφτουνε ζωτανούς, σωριάζοντας πάνω στην ψυχή μας όλα τα μάγματα του Σταδίου τους. Το δικό μας το Στάδιο το σηκάνουμε μεις στή Ρωμαϊκή ψυχή — και στο Στάδιο αυτό θα γίνουν οι μελλούμενοι άγώνες, οι μεγάλοι, μιά μέρα....

*

ΚΑΠΟΤΕ (καθώς γράψανε τις προάλλες οι φημερίδες) μιά έπιτροπή ζήτησε παράδες από τον 'Αβέρωφ για τον Έθνικό στόλο.

— 'Από σας, του είπαν, κ. Πρόεδρε, καρτερούμε να μας δώσετε τα περισσότερα !...

— Να μ'ην καρτεράτε τίποτα από μένα, τούς άποκρίθηκε.

— Μπα ! Και γιατί ;

— Έγώ δε δίνω λεφτά για καράβια και για πολέμους. Θέλετε σχολεία ; 'Ετοιμος ! Πριν κάμετε στρατιώτες, κάμμετε δασκάλους και παπάδες !...

"Άγια λόγια, σοφά, έθνικά λόγια. Άλλο ζήτημα τώρα, αν οι δασκάλαι κ' οι παπάδες που βγαίνουν από τα σχολεία πούχτισε ο 'Αβέρωφ, δε διαφέρουνε καθόλου από τούς δασκάλους και τούς παπάδες που μας ξεφουρνίζουν τάλλα σχολεία. Δέν το συλλογίστηκε ο Άβρωπος, μα και δε θα βρηθήκανε άλλοι μυαλωμένοι πατριώτες νάν του τ'όπουνε, πώς για να μ'ην πάνε χαμένοι οι παράδες του και για ναποχτήσουμε δασκάλους και παπάδες της προκοπής έπρεπε οι δωρείς του στο Έθνος να γίνονται με όρους.

Με το «Νά, παράδες και χτίστε σχολεία !», χτίζονται σπία μεγαλόπρεπα, μα κάθονται μέσα κουκουβάγιες. Κι όσο υπάρχουνε κουκουβάγιες, τα σπίατα τα μεγαλόπρεπα ζημιά κάνουν κι όχι καλό.

Δω ταιριάζει και κείνο που είπε ο 'Αβέρωφ όταν του είπανε στα 97 πώς ο στρατός μας έφυγε πατείς με πατώ σε από τή Λάρισα.

— Ά με τόση όρμη έτρεχε ο στρατός μας προς το βορρά κι όχι προς τή νοτιά, δέν ξέρουμε ποιοί θα είντουσαν οι νικητές σήμερα !...

Το ίδιο λέμε και μεις.

— Άν ο 'Αβέρωφ, δίνοντας τον παρά του, έβλεπε προς τα μπρος κι όχι προς τα πίσω — ά δηλ. έβλεπε τις άληθινές ανάγκες του Έθνους κι όχι το σχολαστικισμό, δέν ξέρουμε αν ή τύχη μας δέν είχε αλλάξει σήμερα στο καλύτερο.

Κ' έτσι το Έθνος θα καρτερεί πάντα να γεννηθεί ένας άλλος 'Αβέρωφ, που να βλέπει προς τα μπρος και που νάν το βοηθήσει με τούς παράδες του στον ξαναγεννημό του.

*

ΜΕ το σημερινό του άρθρο ο κ. Ντίντριχ ψέλνει τα «επινίκεια» της διπλωματίας μας. Νά, ξεστερωσύνη μυαλού μιά φροδ και να, διπλωματική σοφία ! Να χαλνάνει μιά έθνικάταιη δουλιά, να ρεζιλευόμεστε στον έπιστημονικό κόσμο, να δίνουμε άφορηή στους Βουργάρους και στους Ρουμάνους να γαλάνε μαζί μας, μόνο και μόνο γιατί ή Έλλάδα εύτύχησε ν' έχει έπίσημο αντιπρόσωπό της στο Βερολίνο τον κ. Κλέων Ραγκαβή !

"Ίσαμε σήμερα ο κ. Ραγκαβής, έξδν από τα «Άλγη» του και τή «Δούκισσα των Άθηνών», καμιά άλλη διπλωματική έπιτυχία δε μ'ας παρουσιασε. Τώρα με τον πόλεμο πούστησε του κ. Ντίντριχ μ'ας δίνει και τήν τρίτη διπλωματική έπιτυχία του. Νάν τις χιλιάσει, για να μ'πορέσει, έτσι δουλεύοντας κι αυτός και οι όμοιοί του, να πεί περήφανα μιά μέρα :

— "Ό,τι καλό εΐτανε να γίνει το κατάστρεψα για να μ'ην μ'πορέσουν οι όχτροί μας να βρούνε τίποτα να καταστρέψουν κι αυτοί.

*

ΑΝ ο κ. Γούναρης κι ο κ. Πρωτοπαπαδάκης γίνουν ή δε γίνουν Ύπουργοί, πεντάρα δε δίνουμε κι ούτε μ'ας συγκινεί καθόλου ή ύπουργοποίησή τους. Ξέρουμε πολυκαλά πώς κι αυτοί, όσο κι ε ρεκλαμάρονται από τις φιλικές τους φημερίδες για τις καινούριες ιδέες τους, ε' ακολουθήσουν τον ίδιο δρόμο και θάφισουν τις ιδέες τους (έννοείται, αν

κουγε το Έθνος τέτοια παρηγορητικά λόγια. Τάχα-ψε μονορούφι, κι άκουγες από τή μιά τω δασκάλων τις άνυπόφερτες δέσεις και τα έγκώμια, από τήν άλλη του λαού το τραγούδι, που σαν άνοιξιάτικο άλήθεια κελάϊδημα άντιγαλούσε στή Ρούμελης τα βουνά.

‘Ακόμα τούτ' την άνοιξη,
Ραγιάδες, ραγιάδες,
Τούτο το καλοκαίρι,
Καημένη Ρούμελη,
‘Όσο νάρθη ο Μόσκοβος,
Ραγιάδες, Ραγιάδες,
Να φέρη το σερφέρι,
Μοριά και Ρούμελη.

Τόσο παραλυμένη εΐταν ή έθνική ή ψυχή, παραλυμένη από πολύχρονα παθήματα, από τυφλούς όδηγούς, και το χειρότερο από τήν άγίατρευτη κλερονομική άρρώστια να προσμένη από ξένους.

Άλλάκερα «Κύρια Άρθρα» μ'ας γράφει ο φίλος για να μ'ας δείξη πώς όσο κι ε λέγτηκε πώς του Μεγάλου Πέτρο ο σκοπός εΐταν καταχτητικός, κι όχι βοηθητικός, ή πολιτική όμως της Ρουσίας από καιρό σε καιρό φαινότανε σε να γύρευε να συστήση ξεχωρο χριστιανικό Κράτος στα μέρη μας. 'Ο ίδιος

ώς τόσο τ' όμολογεί παρακάτω, αν και κάπως με το στανιό, πώς όχι μονάχα ο Μ. Πέτρος ενεργούσε σε να σκόπευε από Τούρκικο να το κάμη Ρούσικο, μα και σ' άλλη άργότερη προκήρυξη, της Αυτοκρατορίσσης Άνας, ο Ρούσος ο άρχιστράτηγος πολυ καθαρά το βεβαίωνε στους δικούς του πώς οι Ρωμιοί θεωρούνε τήν Αυτοκρατορίσση νόμιμή τους Βασίλισσα. Και μόλις ύστερ' από τα 1770 ξετρυπώνει και βρίσκει μικρά σημάδια, κι αυτά όμως άβέβαια και σκοτεινά, πώς ή ρούσικη ή πολιτική μ'πορεί και ν' άπόβλεπε σε ξεχωρη Χριστιανική Αυτοκρατορία, του χειριού της όμως βέβαια κ' εκείνη.

Ί Πώς να τα συβιάσουμε αυτά με τήν παρατήρηση πώς το Έθνος θεωρούσε τον Τζάρο σύμμαχό του, κι όχι κυρίαρχό του ! Πώς να τα συβιάσουμε με τήν «άνεξαρτησία» που έλπίζε τάχα από τήν άρχή του δέκατου όγδοου αιώνα ; Κ' ή έλπίδα της άνεξαρτησίας, κι ο άλτρουϊσμός της Ρουσίας εΐτανε παραμύθια. Η κατάσταση, κατά τή γνώμη μας, εΐταν ή ακόλουθη. Όπως τώρα το Έθνος το παραχαλίζουμε ακόμα οι Ιστορικοί μας με λογής παραλόγους και πλανητικά όρηνηματα, έτσι και τότες οι συβουλάτορες του πασκίζανε να το μεθύσουν με όνειρα καινούριας Αυτοκρατορίας, θαρρώντας πώς το

υπάρχουν ιδέες) στην ξωπορτα του Υπουργείου να ξεκουράζονται όσον καιρό θάναι ή άφεντιά τους Υπουργοί.

Έπειτα και τώρα, καθώς και πάντα, ή γίνεται Υπουργική μεταβολή, θα γίνει από κοινοτική ανάγκη. Κι όταν υπάρχει αυτή ή κοινοτική ανάγκη στη μέση, οι καινούριες ιδέες γίνονται τουράι.

— Σας έφερα, θάν τους πεί ό κ. Θεοτόκης, να μου δυναμώσετε το κόμα μου κι όχι να μου εφαρμόσετε δικά σας προγράμματα. Αν έχετε τέτια, φυλάχτε τα νάν τα ξεφουρίσετε δια γίνετε Πρωθυπουργοί!

Και σε τέτια σιδερένια λογική κανείς δέν μπορεί νάντισταθεί.

*

ΨΑΧΝΟΝΤΑΣ, γράφει ή «Ακρόπολη» της Τρίτης, σε κάτι παλιούς κοινοβουλευτικούς λόγους του κ. Γούναρη να βρεί «ποιούς πολιτικούς καπνούς φοιμάρει ό νέος άθροπος της ημέρας», έφτασε στα ακόλουθα άπελιτιστικά συμπεράσματα :

1ο. «Η Βουλή ούδέποτε συγκινείται, ούδέποτε εργάζεται, ούδέποτε αισθάνεται και παίζει προς τούτο αυτή ή καθαρεύουσα γλώσσα εις την όποιαν αποτεινόνται οι ρήτορες».

2ο. «Όπως εις το δημοτικόν σχολειόν ό δάσκαλος μιλάει άλαμπουρνέζικα δια τα παιδιά, έτσι και ό ρήτωρ εις το βουλευτήριον δια τους περισσότερους από τους βουλευτάς».

3ο. «Ένας λόγος του (του κ. Γούναρη δηλ.) περί του προϋπολογισμού εις την υπερκαθαρεύουσαν μάς άφνει κρύους μπουζι. Μόνον στην τελευταία παράγραφο της άγορευσεώς του, όταν άφνει το φάντασμα της καθαρευούσης και καταπιάνεται από τη ζωντανή καθομιλουμένη, ξυπνάει ό φυσικός Γούναρης, επανέρχεται από τα νεκροφαεία εις την ζωήν, αισθάνεται τα μέλη του παλλόμενα και κατορθώνει να συγκινήσει τους άκροτάς του».

4ο. (Τό άπελιτιστικότερο μα κι άληθινότερο συμπέρασμα της) «Και τό Έθνος αυτό τό άγλωσσο θέλει να πάει εμπρός!»

ΜΩΣΑΪΚΑ

ΟΙ ΠΕΡΙΣΤΕΡΕΣ ΜΟΥ

*Κόψε από τις ημέρες μου
Και δόσε της Καλής μου :
Λευκές οι περισσότερες μου
Ψυχής κι άναπνοής μου
Νάναι οι Στιγμές που έφύγαν
Στους κόρφους της γοργά.*

*Πότες να μίν ησκιόνουνε
Τη λάμψη τη γλυκειά της;
Και τα φτερά άν άπλόδουνε,
Νά κλειούν στην άγκαλιά της
Με τα φιλιά τα πρόσχαρα
Και τα όνερα τάργά....*

*Λευκές οι περισσότερες μου
Στιγμές άθώδες, κ' ελπίδες
Νά γίνονται οι ημέρες μου,
Και σα δροσοσταλίδες
Στα φύλλα της καρδούλας της
Νά πέφτουνε σιγά....*

Σπέτσες

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

Ό τίτλος του βιβλίου. Ένας παράτιτος από κάτω: άναλυτική μελέτη του γλωσσικού ζητήματος. Της μελέτης ό συγγραφέας, Έλισάιος Γιαννίδης. Και τό βιβλίο, «έκδοση του άδερφότου της εθνικής γλώσσας». Στην αρχή λίγες άράδες «σάν άφιέρωση» στους άθελους συνεργάτες, κάποιους φίλους και κάποιους γνώριμους, που με τη συζήτησή τους την άμελέτητη, μου έδωσαν εύκαιρία να γνωρίσω καλύτερα τα νήματα απ' τα όποια κρατιέται μέσα στην ψυχή μας ή γλωσσική πρόληψη, και στάθηκαν άφορητά να ριζώ με κάποιον τάξη στο χαρτί όσα πρόχειρα και άταχτα τους έλεγα». Έρχονται πίσω τα κεφάλαια του βιβλίου. Πρόλογος (σελ. 5—11). — Πώς Γεννήθηκε (11—18). — Μία άίρεση (18—22). — Είσαγωγή (22—32). — Πλάνες (32—90). — Η κατάσταση (90—109). — Ανάγκη (109—120). — Σκολείο (120—151). — Μαλλιαροί (151—165).

Αυτό είναι τό βιβλίο. Είναι ακόμα, όπως λέει στον πρόλογό του ό συγγραφέας, μια είσαγωγή στο γλωσσικό ζήτημα. «Με λόγια παστρικά και ύπομονητική άνάλυση ζητεί να εξηγήσει σε κάθε μορφωμένο άνθρωπο τί πράμα είναι τό λεγόμενο γλωσσικό ζήτημα, τό μεγάλο σκάνταλο της έποχής μας». Στο σκοπό αυτό, τό διδαχτικό, είναι προσαρμοσμένο τό σκέδιο του βιβλίου και γενικιά όλη του ή οικονομία. — Τα επιχειρήματα, παρατηρεί ό συγγραφέας, που στηρίζουν τη γλωσσική πλάνη είναι δυό ειδών — τα σοφά, ντυμένα με τό φέρεμα της επιστήμης, συζητήσιμα επί τέλους, που κάθονται σοβαρά στις βιβλιοθήκες: αυτά, όπως τό εξηγεί και είναι ή άλήθεια, ούτε τη γέννησαν τη σημερινή κατάσταση, ούτε είναι ικανά να τη στηρίξουν, εκ των ύστερον μόνο έπινοήθηκαν για να τη δικαιολογήσουν όπως όπως, όταν τάλλα με τό φώς της επιστήμης έχασαν την άξία τους— τάλλα, είναι τα επιχειρήματα τάμελέτητα, που άκούγονται στην κοινή συζήτηση, τα «ξυπόλυτα» όπως τό ονομάζει, επιχειρήματα. Και όμως, παρατηρεί πολύ σωστά, τό μόνο πράμα όπου θεμελιώνεται ή σημερινή γλωσσική κατάσταση είναι αυτά. Αυτά είναι που ριζώσανε μέσα στην ψυχή του έθνους, κ' εμπόδισαν έως τώρα τη φυσική μας γλώσσα να καλλιεργηθεί. Κι αυτά τα επιχειρήματα, οι λογής πρόληψεις — τα νήματα που άναφέρει μπροστά στην άφιέρωση εξετάζονται

ένα ένα μέσα στα διάφορα κεφάλαια του βιβλίου.

Τό βιβλίο είναι γραμμένο με ταλέντο. «Από σοφία θα είναι φτωχόν» μάς λέει στον πρόλογο ό συγγραφέας. Μά είναι γιομάτο από νοϋ. Και γωρίζει την «άληθινή πηγή της σοφίας» — τη ζωή. «Από τη ζωή, τό άνεξάντλητο αυτό έδαφος της μελέτης, την άληθινή πηγή της σοφίας, θα πάρουμε επιχειρήματα σπαρταριστά, και θα τα ίδει ό άναγνώστης με τα δικά του τα μάτια, και θα τα κρίνει με τη δική του την κρίση». «Η παρατήρηση είναι ή άνώτερη οδηγήτρα αρχή της μελέτης — κ' ή δύναμη του βιβλίου, ή άναντίλεχτα μεγάλη, είναι καθαρή ή δύναμη και ή λογική των πραγμάτων. Στην εξέτασή τους ό συγγραφέας φέρνει μια δύναμη άναλυτική όχι κοινή. Και θα ήθελα ακόμα να μίν περάσω άπαρατήρητο τό βαθύ αίσθημα των φυσικών νόμων που έμπνέει πάντα του συγγραφέα τη σκέψη. «Αν τό σημειώνω αυτό έδώ, τό κάνω γιατί είμαι βέβαιος ότι ανταποκρίνομαι στην αγαπητή ιδέα του συγγραφέα, κ' εξηγώ τό πνεύμα του».

Προσπάθησα με λίγες γραμμές να δώσω μια ιδέα του βιβλίου και να ξεσηλώσω τό γενικό χαράχτηρα του. Για την ουσία — πολλά πολλά δε θα ήταν άνάγκη να πεί κανείς. Θα έφτανε ίσως τόσο μόνο δε τό βιβλίο — από την έποψη της άφρεσης — είναι τελείως ορθόδοξο. Ουτ' έρχεται με την άξίωση να φέρει καινούρια γλωσσικά δαιμόνια, ζητεί μόνο μέσα στη μοναδική άναρχία που βσιλεύει σήμερα, στη γλωσσική αυτή παραζάλη, μέσα στο χάος αυτό όπου στριφογυρίζουν και συγκρούονται γνώμες και γνώμες, να συντελέσει για να μορφωθεί ή νέα, άσκημάτιστη ακόμα, γλωσσική συνείδηση. Κάπου στον πρόλογο λέει ό ίδιος: «Έγώ ένα τηλεσκοπίο έφτιασα μόνο και προσκλώ τον κόσμο να κυττάξει μέσα, μα εκείνο που δείχνω δέν τό βρήκα εγώ». Είναι όμολογία που μάς άγγίζει με την απλή, την τίμια, την άπόλυτή της ειλικρίνεια. Μά ή ειλικρίνεια, ή άποκλειστική της άλήθειας άγάπη, ή άμεροληψία στην έρευνα — ή ελεύτερη από κάθε φανατισμό κρίση δέν είναι λιγότερο χαρακτηριστικά του βιβλίου από την άυστηρότητα της λογικής, τη μέθοδο και τό δεξιο μεταχειρισμό της. Νομίζω ό λόγος σάν είναι για τό γλωσσικό ζήτημα, πώς μπορεί κανείς την ειλικρίνεια, να τό σημειώνει και να τό φωνάζει όταν τη βρίσκει. Και δέν ξέρω τώρα άν είναι άνάγκη ύστερ' από όσα είπαμε, να παρατηρήσουμε σκεπτικά με την όμολογία αυτή του συγγραφέα ότι τό «τηλεσκοπίο» που λέει είναι δικό του, και την άλήθεια που δείχνει, άν όπως όμολογεί δέν τη βρήκε ό ίδιος, την ξαναβρήκε όμως.

Μέσα σ' ένα τέτοιο βιβλίο, διδαχτικό έτσι καθώς τό έννοει ό συγγραφέας, δέν μπορούσε να λείπουν και μερικά πράματα πολύ απλά, πολύ γνωστά, κοινά, είπωμένα. Και άν αυτό, δέν ξέρω, φανεί ότι ζημιώνει κάπως τό βιβλίο, ό συγγραφέας τουλάχιστο

γλύτωναν έτσι, και μίν προβλέποντας πώς θα τό χαντακώσανε ακόμα πιο βαθύτερα, καθώς έγινε κιόλας. Οι πολλοί ως τόσο, ό κοινός ό κόσμος, τους είτανε τους πιώτερους άδιάφορο, ξένη κυριαρχία ή Έλληνική αυτοκρατορία, σώνει, καθώς είπαμε, νάφρουγε ό Τούρκος, σώνει νάβλεπε κάπως άσπρη μέρα ό τόπος. Προφήτης τους εκείνων είτανε ό 'Αγαθάγγελος.

§ 12

Άγώνες και μαρτύρια του δέκατου όγδοου αιώνα.

Τα πρώτα χρόνια του δέκατου όγδοου αιώνα τα πέρασε τό Έθνος με τέτοια περίπου όνειρα. Έλεγεσ και μάζεσε ύλικό κ' ή Ρουσία κ' ή Ρωμιούση για τό μεγάλο τό ξεσπάσιμο. Ήρθε ή Αικατερίνα κ' έβαλε τό δαυλί στο μπαρούτι.

Ό μεγάλος ό άπόστολος της Αικατερίνας είταν ό Παπάζογλους. Κατέβηκε στα 1766, και τους μάγεψε όλους απ' άκρη σ' άκρη. Στην Ήπειρο, στη Ρούμελη, στο Μοριά. Κληρικοί, άρματωλοί, προυχόντοι, όλοι του άνοίξανε τις άγκάλες τους, κι

άκούσανε με συγκίνηση και με συνεπαρμό τις πρότασες και τα ταξίματα της Μεγάλης Αυτοκράτειρας. Οι Μανιάτες ως τόσο κ' οι Καλαματιανοί δε συνεπαρθήκανε: αυτοί τόκαμαν ήρο πώς δέν κουνούνε άν δέν κατέβη Ρούσικος στρατός να τους βοηθήσει. Πολύ σωστά μιν και πιαστήκανε πάλε από ξένη βοήθεια, νάναι τουλάχιστο άληθινή βοήθεια, κι όχι λόγια.

Ανάλογα κινήματα από πραχτόρους του Παπάζογλου γενήκανε και στα βορεινά τα μέρη, Μολδοβλαχία, Σερβία, Μαυροβούνι.

Αναστατώθηκαν χώρες, άρματωλήκια, ήγεμονείες, νησιά. Έγινε άνω κάτω ό κόσμος. Μέσα σε τέτοιον άναθρασμό, τί παράξενο άν έννοιωσαν οι Τούρκοι τον κίντυνο. Ένας Μητροπολίτης έδώ, ένας Πατριάρχης εκεί, (ό Μελέτιος Β'), πάμπολλοι προυχόντοι κι άρίθμητοι κοινοί ραγιαδες, είταν τα πρώτα θύματα του τραγικού εκείνου σηκωμού πλερώνοντας, άλλοι με θάνατο, άλλοι με στρέβλωμα, για τις άμαρτίες της Μεγάλης Αικατερίνας. Ός και της Μολδοβλαχίας οι Ήγεμόνες, Καλλιμαχος και Σουτζος, της προσέφανε κι αυτοί τα κεφάλια τους φόρο.

Ός τόσο κατέβηκε στα 1770 ή πρώτη μοίρα

του περίφημου στόλου του Όρλόφη, κι άραξε στο Βίτουλο. Δέν τοίξανε δα κ' οι μυριάδες που είχανε ταμένες οι δικοί μας άμα παρουσιαζότανε ό Ρούσος. Φαίνεται όμως πώς μήτε ό Ρούτος δέν τις πρόσμενε τις μυριάδες, άφου δέν τους έφερενε τα χρειαζόμενα άρματα. Όπως κι άν έχη, μαζευτήκανε άρκετοι Μανιάτες για να συστήσουνε τις λεγόμενες δυό λεγεώνες της Σπάρτης, Άνατολική και Δυτική. Η δυτική ή Λεγεώνα έπιασε την Καλαμάτα, κ' έκεϊ ό Παναγιώτης ό Μπενάκης, έγγονος του γνωστού μας του Λιμπεράκη, είδειξε την «άνεξαρτησία» του όμώνοντας πίστη κ' ύποταγή στην Αυτοκρατορία. Όμως τό κλασσικό τό κατόρθωμα της δυτικής αυτής της Λεγεώνας είτανε να κουρσέψη όσα μπορούσε χωριά, όχι μονάχα τούρκικα, μά και ρωμάλικα. Της άνατολικής πάλε της Λεγεώνας, που είτανε κ' ή μεγαλύτερη, μ' αρχηγό τό Μυκωνιώτη τον Άντώνη Ψαρό, δέν της σώσανε τα κουρσέματα, παρά έσφαξαν αυτόν και κάμποσους Τούρκους που παραδοθήκανε με συθήκη.

Δέν αξίζει να χασομερούμε δηγώντας τις μικροδουλειές του Όρλόφη με τις Λεγεώνες και με τους λίγους Ρούσους του. Τάξισημείωτο είναι που με τα πρώτα εκείνα άνεμοπηδήματα τόσο τρελλαθήκανε